

Ocena pracy dyplomowej

Autor: Barbora Kopsová

Tytuł pracy: Restaurování čínského závěsného svitku

Dalekowschodnie dzieła sztuki wykonane z papieru i jedwabiu należą do kategorii szczególnie wrażliwych obiektów muzealnych. W przypadku zwojów pionowych najważniejszymi przyczynami zniszczeń są, oprócz zróżnicowanych własności fizyko-chemicznych materiałów zwierciadła i oprawy, przede wszystkim niewłaściwe warunki przechowywania, ekspozycji oraz manipulowania obiektem w trakcie jego rozwijania i zwijania. Z tymi problemami musiała zmierzyć się pani Barbora Kopsová, której obiektem dyplomowym jest XIX wieczny chiński zwój z kolekcji Muzeum Narodowego w Poznaniu.

Zwój z przedstawieniem chińskiej arystokratki jest przykładem mistrzowsko wykonanego wielobarwnego portretu, oprawionego w ramę w monochromatycznym stylu *i se piao*. Zwój, którego stan zachowania czynił niezbędną interwencję konserwatorską, został przez panią Barbarę Kopsovą poddany wnikliwym badaniom oraz niezwykle starannym i dobrze dobranym zabiegom konserwatorskim. Umiejętne połączenie tradycyjnych dalekowschodnich technik montażu zwojów z odpowiednio dobranymi europejskimi metodami konserwacji pozwoliło na przywrócenie zabytkowi jego walorów ekspozycyjnych oraz na bezpieczne jego przechowywanie.

W tradycji chińskiej oprawa jest zawsze podporządkowana obrazowi, a jej funkcja ochronna jest istotniejsza niż walory estetyczne. Oprawa ma za zadanie wzmocnić i chronić dzieło. Tradycyjnie oprawianie i konserwacja zwoju wykonywana była przez jednego rzemieślnika, który oceniał stan jedwabiu i papierów i decydował o wymianie oprawy na nową. Zwykle zachowywano wszystkie elementy, które nadal spełniały swoją pierwotną funkcję.

Konserwowany przez panią Barbarę Kopsovą zwój został już w przeszłości przeoprawiony, a z powodu bardzo dużych zniszczeń tej wtórnej oprawy zwoju konieczna była jej wymiana na nową. Zniszczenia mechaniczne widoczne w postaci deformacji poziomych na licu zwoju oraz degradacja materiałów oprawy stanowiły poważne zagrożenie dla osłabionej warstwy malarskiej zwierciadła. Podjęta decyzja została przez panią Barbarę Kopsovą poprzedzona wnikliwymi studiami literatury przedmiotu, których efekty widoczne są w „Dokumentacji prac konserwatorskich”. Rezultatem przeprowadzonych prac jest wiernie odtworzona oprawa, której proporcje zostały skorygowane zgodnie z klasycznymi zasadami montażu zwojów.

Chciałabym zwrócić uwagę na jeszcze jeden, niezwykle istotny wymiar pracy pani Barbory Kopsovej. Dzięki jej staraniom chiński zwój z Muzeum Narodowego w Poznaniu został również odpowiednio przygotowany do bezpiecznego przechowywania zgodnego nie tylko z zasadami chińskiej tradycji ale także z obowiązującymi w Europie normami konserwatorskimi. Podkreślić należy, że nie są one ze sobą w sprzeczności, ale raczej uzupełniają się wzajemnie wynikając z tej samej troski o staranne zachowanie, przekazanie dla przyszłości (chiń. : *baochuan*). Przygotowane pudło ochronne oraz *futomaki*, które pozwala na zmniejszenie niebezpiecznych dla zwoju naprężeń mają bardzo duże znaczenie w bezpiecznym przechowywaniu tego typu wrażliwych obiektów.

Pracę dyplomową pani Barbory Kopsovej oceniam bardzo dobrze.

Monika Witkowska
konserwator dzieł sztuki
doktorantka
Paris 1 Panthéon - Sorbonne

Monika Witkowska

Hodnocení práce

Autorka: Barbora Kopsová

Název práce: Restaurování čínského závěsného svitku

Umělecká díla Dálného východu zhotovená z papíru a hedvábí patří do kategorie obzvláště citlivých muzejních předmětů. V případě vertikálních svitků jsou nejčastějšími příčinami poškození, kromě rozdílných chemicko-fyzikálních vlastností materiálů malby a adjustáže, především nesprávné podmínky přechovávání, expozice a manipulace s předmětem během jeho rozvíjení a svíjení. Těmto problémům se musela postavit slečna Barbora Kopsová, jejímž diplomovým objektem je čínský svitek z 19. století z kolekce Národního Muzea v Poznani (Muzeum Narodowe w Poznaniu).

Svitek s motivem čínské aristokratky je příkladem mistrovsky vykonaného mnohobarevného portrétu adjustovaného do bordury v jednobarevném stylu *i se piao*. Svitek, jehož stav nutně vyžadoval restaurátorský zásah byl díky slečně Barboře Kopsové podroben důkladnému průzkumu a zároveň nezvykle pečlivým a dobře vybraným restaurátorským postupům. Šikovné spojení tradičních dálněvýchodních technik montáže svitků se správně vybranými evropskými metodami konzervace navrátilo památce její výstavní hodnotu a zároveň umožnilo její bezpečné přechovávání.

V čínské tradici je vždy adjustáž podřízena malbě a její ochranná funkce je důležitější, než estetické hodnoty. Adjustáž má za úkol zpevnit a chránit dílo. Tradiční oprava a konzervace svitku byla prováděna jedním řemeslníkem, který hodnotil stav hedvábí a papíru a rozhodoval o výměně adjustáže za novou. Elementy které dále plnily svoji funkci byly obvykle zachovávány.

Svitek, který konzervovala slečna Barbora Kopsová byl již v minulosti remontovaný, ale kvůli velikému poničení této pozdější adjustáže byla nezbytná její výměna za novou. Mechanická poničení viditelná v podobě horizontálních deformací na lícové straně svitku a také degradace materiálů adjustáže způsobovala vážné ohrožení pro oslabenou malířskou vrstvu obrazu. Výsledné rozhodnutí přijaté slečnou Barborou Kopsovou bylo podepřené důkladným studiem literatury tohoto tématu, což je patrné v „*Restaurátorské dokumentaci*“. Výsledkem provedených prací je věrně rekonstruovaná adjustáž, jejíž proporce byly upraveny podle klasických zásad montáže svitků.

Chtěla bych upozornit na ještě jeden neobyčejně důležitý aspekt práce slečny Barbory Kopsové. Díky jejímu snažení je čínský svitek z Národního Muzea v Poznani vhodně připraven na bezpečné přechovávání nejen podle pravidel čínské tradice, ale také podle platných evropských konzervátorských norem. Je třeba zdůraznit, že nejsou ve vzájemném rozporu, ale spíše se vzájemně doplňují, což vychází z té samé obavy o nejlepší možné zachování a předání odkazu budoucnosti (čínsky: *baochuan*). Zhotovené ochranné pouzdro společně s *futomaki* snižují riziko poškození svitku a mají veliký význam pro bezpečné přechovávání choulostivých předmětů takového typu.

Diplomovou práci slečny Barbory Kopsové hodnotím výborně.

Monika Witowska
konzervátor uměleckých děl
doktorantka
París 1 Pantheon Sorbonn

Překlad:

V Ostravě 26.9.2011

Ing. Jakub Tkacz

Poznámka: porovnání hodnocení českých a polských škol:

Stupeň 1: výborně	Stupeň 5: bardzo dobry
Stupeň 2: velmi dobře	Stupeň 4: dobry
Stupeň 3: dobře	Stupeň 3: dostateczny
Stupeň 4: nevyhověl	Stupeň 2: dopuszczający
	Stupeň 1: niedostateczny

Prof. Dr. Hab. Jerzy Malinowski
Ředitel pracovny výzkumu a konzervace uměleckých děl Orientu
Instytut Zabytkoznawstwa i Konzerwatorstwa
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Toruń 26.9.2011

Autor: **Barbora Kopsová**
Název práce: **Restaurování čínského závěsného svitku**

RESTAURÁTORSKÁ DOKUMENTACE
Čínský závěsný svitek s portrétem zemřelé aristokratky
Konec 19. století

Hodnocení diplomové práce:

Slečnu Barboru Kopsovou si dobře pamatuji z mých přednášek o umění Asie, kterých se účastnila. Byla jednou z nejvíce aktivních studentek.

Její práce dobře spojuje vzdělání a konzervátorskou praxi se znalostí čínského umění a kultury. Portrét zesnulé dámy z Národního Muzea v Poznani nepochází ze vzdálené doby. Je datovaný ke konci 19. století, což dalo podnět ke spojení prezentované osoby s císařovnou regentkou Cch' si- poslední významnou postavou na čínském trůně dynastie Čching.

Při studiu dostupné světové literatury autorka práce odmítla tuto informaci a byla schopná kompletně popsat sociální pozici aristokratky skrze analýzu symbolistních prvků roucha, díky kterým mohla být daná postava identifikována ve společenské struktuře. Prokázala vědomosti vážící se k čínskému kultu předků a technikám malby posmrtného portrétu zhotovovaného na zakázku. Zajímavé analogie spojují čínský vzpomínkový portrét s polským šlechtickým portrétem často zhotovovaným podobně na kvap s využitím již dříve připraveného portrétu, do kterého byla domalována tvář zemřelé osoby.

Také část konzervátorské práce se vyznačuje velmi precizní analýzou a dokumentací procesu restaurování a velmi vysokou vědeckou úrovní.

Práci oceňuji nejvyšším hodnocením (podle polské škály – bardzo dobrze: výborně).

Domnívám se, že práce by měla být prezentovaná nejen konzervátorům, ale také historikům umění na vědecké konferenci, nejprve na Toruňských setkání v příštím roce a dále publikovaná jako dokonalý vzor postupování.

Prof. Jerzy Malinowski

Překlad:

V Ostravě 26.9.2011

Ing. Jakub Tkacz

Poznámka překladatele: porovnání hodnocení českých a polských škol:

Stupeň 1: výborně	Stupeň 5: bardzo dobry
Stupeň 2: velmi dobře	Stupeň 4: dobry
Stupeň 3: dobře	Stupeň 3: dostateczny
Stupeň 4: nevyhověl	Stupeň 2: dopuszczający
	Stupeň 1: niedostateczny

Prof. dr hab. Jerzy Malinowski
Kierownik Pracownia Badań i Konserwacji Dzieł Sztuki Orientu
Instytut Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Toruń, 26.09.2011r.

OCENA PRACY DYPLOMOWEJ

Autor : **Barbora Kopsová**

Tytuł pracy: **Restaurování čínského závěsného svitku**

RESTAURÁTORSKÁ DOKUMENTACE Čínský závěsný svitek s portrétem zemřelé aristokratky Konec 19.století

Ocena pracy dyplomowej:

Panią Barborę Kopsovą dobrze pamiętam z moich wykładów o sztuce Azji, na które uczęszczała. Była jedną z najbardziej aktywnych studentek.

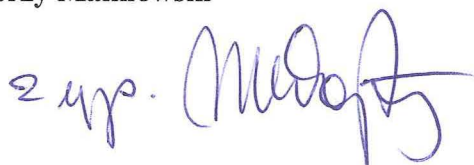
Jej praca bardzo dobrze łączy wykształcenie i praktykę konserwatorską z wiedzą o sztuce i kulturze chińskiej. Portret zmarłej wiekowej damy z Muzeum Narodowego w Poznaniu, nie jest dziełem o odległym czasowo pochodzeniu. Datowany został bowiem na koniec 19 wieku, co dało asumpt do próby łączenia przedstawionej postaci z cesarzową - regentką Cisi – ostatnią ważną postacią na chińskim tronie z dynastii Qing.

Autorka pracy korzystając z dostępnej światowej literatury przedmiotu odrzuciła owe rozpoznanie i potrafiła kompetentnie określić pozycję społeczną owej arystokratki poprzez analizę symbolicznych elementów stroju, dzięki którym dana postać była identyfikowana w strukturze społecznej. Wykazała się wiadomościami dotyczącymi chińskiego kultu przodków, sposobu malowania pośmiertnego portretu na zamówienie. Ciekawe analogię łączą chiński portret kommemoratywny z polskim portretem szlacheckim, podobnie często wykonywanym naprędce z wykorzystaniem wcześniej przygotowanego portretu, do którego domalowywano twarz osoby zmarłej.

Także część konserwatorska pracy wyróżnia się bardzo precyzyjną analizą i dokumentacją procesu restauracji i bardzo wysokim poziomem naukowym.

Pracę oceniam na najwyższą notę (według polskiej skali – na bardzo dobrze). Uważam, że powinna by ona przedstawiona nie tylko konserwatorom, lecz także historykom sztuki na konferencji naukowej np. w Spotkaniach Toruńskich w przyszłym roku, a następnie opublikowana jako doskonały wzorzec postępowania.

Prof. Jerzy Malinowski

Oponentský posudek diplomové práce

„Japonský závěsný svitek kakedžiku“

BcA. Barbora Kopsová

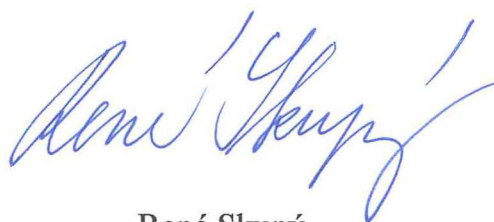
Ve své diplomové práci se autorka zabývá japonským závěsným svitkem kakedžiku, který je neodmyslitelně součástí každé japonské rodiny. Toto téma je doposud v našem prostředí opomíjené a tato práce je prvním popisem výroby.

Autorka popisuje i charakter japonského domu a vkus Japonců, který je neodmyslitelně spjat se svitkem. Barbora Kopsová svou práci logicky rozčlenila. Úvodní část patří kulturnímu pozadí a charakteristice japonského umění. Další část patří materiálům užívaných k výrobě svitků. Poslední část patří popisu všech pomůcek a montáži závěsných svitků samotné. Práce též obsahuje seznam použité literatury, odkazy na internetové zdroje, seznam obrázků uvedených v textu a podrobný glosář japonských výrazů. Téma je velmi dobře zpracované, čtivé a může sloužit i jako manuál k výrobě samotné. Ilustrace a mnoho fotografií pomáhá k představě výroby. Odborné termíny v japonštině, jejich česká transkripce a uvedení i v japonských znacích kandži jsou bezchybné. K práci autorka přistoupila ze široka a neopomněla sebensí detail.

Doporučuji práci k publikování nejen v českém jazyce. S přibívajícím zájmem o asijské umění jako kaligrafie „šodó“ či tušová malba „sumie“ i mezi lidmi neznalí japonského jazyka, by práce byla zajisté velmi prospěšná.

Práce splňuje zadání, je vypracována s přehledem a pečlivostí. Nemám co bych této zdařilé práci vytknul. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji stupeň výborně.

V Praze dne 29.9.2011

René Skupý

lektor Japonštiny a kaligrafie v Česko-japonské společnosti

Posudek na diplomovou práci Barbory Kopsové „Japonský závěsný svitek *kakedžiku*“

Barbora Kopsová vypracovala specifické téma zaměřené na jeden obor dálněvýhodního restaurování, jakým je obrazový formát závěsného svitku (jap. *kakedžiku*). Adjustace malby a kaligrafie do montáže závěsného svitku patří vedle dalších formátů, jakými jsou například paraván, posuvné stěny nebo podélný příruční svitek, mezi nejnáročnější restaurátorské disciplíny.

Diplomová práce je rozdělena na tři základní kapitoly. V úvodní části se autorka zaměřuje na kulturní kontext, ve kterém stručně charakterizuje japonské umění a interiérové členění japonského obydlí související s funkcí závěsných obrazů. Neopomíná zmínit typický prvek japonské místnosti, kterým je výklenek *tokonoma* pro vystavení závěsného svitku s malbou nebo kaligrafií jakožto esteticky a umělecky působivé zákoutí, jež podle ročního období doplňuje květinové aranžmá *ikebana*. Další podobnou funkci splňuje při esteticky vytříbeném čajovém obřadu ve vyhraněném prostoru tradiční čajové místnosti *čaišicu*.

Hlavní důraz práce autorka klade na druhou a třetí kapitolu, které odborně souvisejí s její restaurátorskou praxí. V části věnované materiálům užívaných k výrobě svitků popisuje odbornou výrobu a specifika japonského papíru *waši* a hedvábí *kinu*. V české literatuře doposud chyběl popis výrobní technologie *waši* nebo *kinu* a řada odborných termínů chemického procesu nebo rostlinných názvů zde byla přeložena vůbec poprvé, což je zcela jistě přínosem této práce.

V závěrečné kapitole autorka popisuje montáž závěsných svitků, ve které nechybí jak vysvětlení k jednotlivým nástrojům a lepidlům používaných při montáži, ani detailní popis části závěsného svitku a mnohotvárnost typů montáže. Přínosnou částí této kapitoly pro restaurátorskou praxi je bezesporu způsob výpočtu rozměrů jednotlivých částí japonského svitku a charakteristika postupu ve výrobě samotného svitku.

V diplomové práci se vhodně prolíná textová část s barevnými fotografiemi, které výstižně ilustrují specificky japonský materiál. Tento bohatě ilustrovaný výklad je proto srozumitelným a zároveň čtivým manuálem nejenom pro restaurátory ale také pro další zájemce. Barbora Kopsová dle mého názoru splnila zadání diplomové práce a zdařile zpracovala a citovala přístupnou odbornou literaturu. V práci navíc vypracovala glosář odborných termínů včetně japonských znaků, které jsou užitečnou pomůckou pro další bádání. Práci proto doporučuji k obhajobě a hodnotím známkou výborně.

V Praze dne 19. září 2011

Mgr. Markéta Hánová, Ph.D.
Národní galerie v Praze

Oponentský posudek

diplomové práce Barbory Kopsové

Japonský závěsný svitek *kakedžiku*

Diplomová práce Barbory Kopsové popisuje japonský závěsný svitek *kakedžiku*. V úvodu stati autorka líčí kulturní a společenské zázemí tradičního japonského svitku, dále detailně popisuje jednotlivé části závěsného svitku, podrobně vyjmenovává materiály a pracovní pomůcky potřebné pro jeho zhotovení. V závěru práce se Barbora Kopsová věnuje teoretickému popisu montáže *kakedžiku*.

Úvodní část práce, která zobrazuje kulturní pozadí *kakedžiku* je velice dobře komponovaná. Barbora Kopsová popisuje jednotlivé části japonského domu a funkce japonského obydlí, představuje výklenek *tokonoma*, místo, kde bývá svitek tradičně umístěn. V závěru úvodní části je vylíčen čajový obřad a popsány příležitosti, při kterých je závěsný svitek vystavován. Tuto část stati by snad bylo vhodné doplnit pouze popisem procesu rozbalování a svinování svitku za pomoci háku *jizai* a tyče *yahazu*.

V druhé části jsou velice detailně popsány materiály potřebné k výrobě svitku. Jsou to japonský papír *waši* a hedvábí pro výrobu svitků *kinu*. Barbora Kopsová se podrobně zabývá procesem jejich výroby, zmiňuje všechny druhy surovin a rozebírá jakosti hotových výrobků, specifikuje možnosti použití materiálů při výrobě svitku *kakedžiku*. Jediným nedostatkem v popisu materiálů, který je zřejmě spíše nedorozuměním, je poznámka pod čarou na str. 127, kde je zmíněn směr výroby papíru jako směr, ve kterém se papír rozpíná.

V kapitole o montáži závěsných svitků se autorka po krátkém úvodu do historie montování nejprve zabývá podrobným výčtem nástrojů a lepidel. Pokračuje detailní terminologií všech jednotlivých částí svitku a zobrazuje a popisuje všechny ustálené i smíšené styly montáží závěsného svitku. Faktografická erudice autorky je podložena rozsáhlým množstvím literatury, kterou ke zpracování teoretické části prostudovala. Teoretickou část by z důvodu uvedení do problematiky svitku snad bylo vhodné ještě doplnit krátkou zmínkou o svitku obecně, o jeho historii a dalších variantách svitku, například o japonském ručním svitku *kansu*.

V závěru diplomové práce Barbora Kopsová popisuje výrobu závěsného svitku. Pracovní postup výroby *kakedžiku* je vylíčen technologicky správně. Drobné připomínky se týkají většinou jen rozdílů v technologiích, které jsou většinou dány tradicí jednotlivých učilišť. Jde například o variantu kaširování japonského papíru, kdy někteří montéři doporučují kvůli dokonalejší adhezi rovnoměrně rozprostřít lepidlo a mírně rozvláknit namazaný papír poklepem štětcem *nadebake*, nebo o takové detaily, jakými jsou např. snazší přichycení přenášených papírů pomocí navlhčení tyčky *kakedake* atd.

Barbora Kopsová v diplomové práci popisuje tradiční postup montáže závěsného svitku. Z důvodu současné aplikace technologií by se autorka mohla teoreticky zabývat také otázkou použití moderních technologií a materiálů pro výrobu a restaurování *kakedžiku*, jako jsou například polyetylenové folie pro vlhčení papíru, nebo netkané textilie pro podložení montáže na *karibari*, nebo řešit problematiku variování některých surovin – například náhradu *fununori*, jehož výroba trvá deset let, směsí *funori* a *šinori*.

Diplomová práce je velice dobře provedena po obsahové i po formální stránce. Drobné formální nedostatky by se daly nalézt v místech, kde autorka zbytečně odkazuje na obrazovou dokumentaci, místo aby se pokusila o slovní popis pracovního úkonu. Děje se tak

zejména v části práce, která se zabývá montáží *kakedžiku*. Rozšířením popisu práce o slovní komentáře mohla být věnována problematice montáže v celkovém rozsahu textu (nyní je to přibližně jedna pětina) poněkud větší plocha.

Za nedostatek práce by mohla být považována skutečnost, že se autorka v teoretické části diplomové práce kromě několika zmínek (například o proužku *kosidžu*, o prouzcích *orebuse* nebo o konstrukci chranného pouzdra *kiribako*), nezabývá *kakedžiku* z hlediska restaurování, konzervování a preventivní péče, což by se v oboru, který je na restaurování zaměřen, dalo očekávat. Tento nedostatek bude snad kompenzován při obhajobě ukázkou provedené restaurátorské práce a její dokumentací. Restaurování závěsných svitků je předmětem dlouhodobého studia a tak doufejme, že teorie restaurování bude předmětem další specializace Barbory Kopsové a objeví se v práci disertační.

Teoretickou část diplomové práce Barbory Kopsové, vzhledem k nalezeným kladům a nedostatkům, hodnotím známkou výborně minus a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 13. 9. 2011
Jan Hybner

